

Список використаних джерел:

1. Апарова Т. В. Основные исторические тенденции английского прецедентного права/Учен. зап. ВУЗ.И. - 1968. - Вып. 17. - Ч. 3.
2. Дженкс Э. Английское право. - М.: Юрид. изд., тип. им. Евг. Соколовой в Лгр., 1947.-378 с.
3. Романов А.К. Правовая система Англии. - М.: Дело. 2000. -344 с.
4. Уолкер Р. Английская судебная система. - М: Юрид.лит., 1980. - 362 с.
5. Baker J. H. Records, reports and the origin of the case-law in England/ Judicial records, law reports, and the growth of case law. - Berlin. 1989. - P. 11-46

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ПОКАРАНЬ У ДЕРЖАВАХ СТАРОДАВНЬОГО СХОДУ

Велика Є.С.

*викладач кафедри теорії та історії держави і права
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Проблема становлення інституту покарання, а також класифікація його видів у державах Стародавнього Сходу спеціально науковцями не досліджувалася. У роботах як вітчизняних так і зарубіжних дослідників – Л.В. Багрий-Шахматова [1], Л.С. Васильєва [2], О.А. Гавриленко [3], Б.Й. Тишица [4], та ін. – висвітлювалися лише окремі, переважно теоретичні аспекти проблеми. Сучасною наукою кримінального права, безперечно, має враховуватися як позитивний, так і негативний історико-правовий досвід минулого, менталітет та традиції певного етносу щодо видів покарань, їх можливих наслідків. Саме тому вивчення історії становлення та розвитку інституту покарань у стародавніх державах викликає інтерес.

Слід відзначити, що у країнах Стародавнього Сходу ще не склалися чіткого розуміння сутності покарання. Загалом, покаранню на Стародавньому Сході надавалося особливе значення. Вони відрізнялися жорстокістю, їх основною метою часто було залякування. Крім того, у стародавніх народів Сходу покарання мало на меті також «очищення» винного від злих духів і підготовки його душі до вознесіння на небо. Релігійний характер покарань яскраво виявляється у найдавніших пам'ятках права: Законах вавилонського царя Хаммурапі [5], Законах Ману [6], які були складені між XI ст. до н.е. та XI ст. н.е. в Індії, законодавчих актах та інших правових джерелах Стародавнього Єгипту та Китаю.

На наш погляд, усі види покарання держав Стародавнього Сходу доцільно умовно поділити на: 1) смертну кару (прості та кваліфіковані види); 2) тілесні покарання (побої, поранення, побиття палицями, батогами тощо) та калічніцкі (відрубання рук, ніг, випалювання очей, відрізання пальців, вух, язика та ін.); 3) ганебні (виставлення біля ганебного стовпа, накладання знаку безчестя, таврування, обрізання волосся, гоління голови та ін.); 4) позбавлення волі (ув'язнення, каторжні роботи); 5) вислання за межі держави; 6) майнові покарання (штрафи, конфіскація майна); 7) інші (звільнення з посади, повне чи часткове позбавлення прав тощо).

Переважає більшість дослідників стародавнього права відзначають достатньо широке застосування смертної кари. Так, у Стародавньому Єгипті суворо каралися будь-які посягання проти влади фараона, існуючого державного ладу, встановленої системи державних відносин. У подібних випадках, поряд із злочинцем, відповідальність несли і члени його родини. Клятвопорушників, вбивць, донощиків також чекала смертна кара. Тяжкими вважалися злочини проти релігії, храмів, жерців. Усіх винних карали смертю.

У Стародавньому Вавилоні, де нормам карного права присвячено багато статей зводу Законів царя Хаммурапі (смертну кару застосовували більш ніж у 30 випадках), що відзначалися своєю жорстокістю і керувалися принципом „око за око, зуб за зуб”.

У Стародавній Індії смертна кара застосовувалася до державних злочинців і до осіб, винних у перелобстві, до злодіїв та тих, хто вчинив умисну шкоду майну інших. За релігійні злочини, зокрема богохульство, перехід в іншу віру, образу богів карали смертю. Вбивство теж здебільшого карали смертю, його розглядали ще й як релігійний злочин. Видами смертної кари були посадження на кіл, спалювання на ліжку чи вогнищі, утоплення, зашкочування собаками, розтоптування слонами тощо. Також ці покарання здебільшого застосовували до осіб, котрі вчинили злочин проти представників з вищих каст [4, 96-97].

У Стародавньому Китаї види покарань у різні періоди мало відрізнялися, що дозволяє дійти висновку про їхню традиційність. Покарання за злочин або інше правопорушення визначалося терміном „бао”. Воно розумілося як вчинення належної відплати за скоєне – за принципом таліону, який застосовувався ще з епохи первіснообщинного ладу. Цим же пояснюється і збереження вже у класовому суспільстві звичаю кровної помсти.

Вибір покарання за скоєний злочин, з одного боку, залежав від характеру останнього: вони повинні відповідати ступеню тяжкості скоєного протиправного діяння.

В Уложенні про покарання часів чжоуського Му-вана (X ст. до н.е.) налічувалося близько 3000 статей і передбачалася кваліфікована розроблена система злочинів і покарань, за якою розрізняють п'ять основних покарань: „мо-сін” (клеймо тушшю на обличчі); „фей син” (відрізування ніг); „ісін” (відрізували носа); „чужин” (кастрація для чоловіків і перетворення у рабів жінок); „данисин” (відрубання голови) [7, 63]. Проте джерела того часу інформують про наявність багатьох інших покарань: смертну кару у вигляді четвертування, спалення, відрізання вух, пальців, колінних чашечок, віддача у рабство, відправлення на тяжкі роботи до копалень, на будівництво різноманітних споруд тощо [4, 132].

Перелік злочинів, що називали китайські джерела права та які мали наслідком смертну кару, був надзвичайно широким. Серед них: державні (повстання, змова), релігійні (шаманство, викидання попелу на вулицю), проти особи (вбивство, завдання тілесних ушкоджень), проти власності (крадіжка, грабїж), військові (неявка в установлений строк на місце збору, дезертирство) тощо.

Крім смертної кари у державах Стародавнього Сходу широко застосовували й інші види покарання, зокрема, калічніцкі чи тілесні. Так, наприклад, у Стародавньому Єгипті за завдання образи могли зокрема, калічніцкі чи тілесні. Так, наприклад, у Стародавньому Єгипті за завдання образи могли відрізати язик, при подружній зраді жінки відрізали ніс, а її партнера кастрували. Така ж кара застосовувалася і до гвалтівника [4, 79]. За незначну підробку відрізали руку, а за підробку документів, печаток чи монет – обидві руки.

У стародавніх державах нещадно карали осіб, котрі вчинили злочини проти власності. Так, у Стародавній Індії, злодія, спійманого на місці крадіжки, карали смертю. За крадіжку з храмів, царських палаців, комор, арсеналів також засуджували до смертної кари, як і за крадіжку слонів, колісниць. У Вавилоні до майнових злочинів відносили крадіжку худоби, рабів. Як окремий злочин Закони Хаммурапі називали грабїж (ст. 22) [5, 25]. Усі майнові злочини каралися дуже суворо: смертна кара, каліцтва чи штраф. У випадку несплати якого злочинця знов-таки карали на смерть.

За крадіжку храмового майна у Стародавньому Єгипті штраф стягувався у 100-кратному розмірі від вартості вкраденого, а за крадіжку храмової худоби застосовували таврування або каліцтво і віддавали у рабство [7, 63].

У Стародавньому Вавилоні у деяких випадках відповідальність за злочин несли не прямі винуватці, а їх рідні, зокрема діти за батьків. За Законами Хаммурапі, син будівельника, з вини якого обвалилася споруда і вбила чи покалічила сина господаря – відповідав за некісну працю свого батька: його належало теж убити чи покалічити (ст. 230) [5, 44]. Очевидно, у Вавилоні навіть у розвинуту епоху зберігалися ще залишки сімейної, родової, колективної відповідальності.

До окремого виду – позбавлення волі – можна віднести тюремні покарання. Так, Стародавній Індії вони застосовувалися у поєднанні з іншими видами покарання, наприклад, з конфіскацією майна. В'язниці будувалися на місці, які проглядалися з дороги, що говорило про основну мету покарання – залякування.

Існували й такі покарання як ганебні, які могли застосовуватися і як самостійні види покарань. До таких відносилися: виставлення біля ганебного стовпа, обрізання волосся, гоління голови тощо. У Стародавній Індії, наприклад, для брахмана гоління голови прирівнювалося до страти.

До окремого виду можна віднести покарання за ухилення від сплати податків. Наприклад, у Стародавньому Єгипті той, хто своєчасно не сплачував податки мав чекати покарання: побиття, конфіскації всього майна або врозю, відправлення у в'язнищу дружини, забирання дітей [8, 87]. За ці ж злочини у Стародавній Індії згідно законів Ману накладалися тяжкі покарання (це в основному смертна кара), хоча чітких санкцій стосовно відповідальності за ухилення від сплати податків немає, все залежало від рішення судового органу.

Таким чином, розуміння покарання у державах Стародавнього Сходу не було однаковим. Воно мало свою специфіку та особливості, які пояснювалися різноманітними факторами суспільно-політичного життя країн. Саме тому, наведена класифікація видів покарань сприймається як умовна. Проте вона має право на існування, оскільки дає можливість більш ґрунтовно висвітлити процес становлення та розвитку інституту покарання у стародавніх державах.

Список використаних джерел:

1. Багрий-Шахматов Л. В. Теоретические проблемы классификации уголовных наказаний / Л. В. Багрий-Шахматов, В. И. Гуськов. – Воронеж: Воронежский университет, 1971. – 108 с.
2. Васильев Л. С. История Востока: учебное пособие / Л. С. Васильев – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Высшая школа, 1998. – 416с.
3. Гавриленко О. А. Право античных держав Північного Причорномор'я: навчальний посібник / О. А. Гавриленко – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004. – 111 с.
4. Тишица Б. Й. Історія держави і права країн Стародавнього світу: навчальний посібник / Б. Й. Тишица – Львів: Світ, 2001. – 384 с.
5. Волков И. М. Законы вавилонского царя Хаммурапи / И. М. Волков – М., 1914. – 88 с.
6. Законы Ману / [пер. С. Д. Эльмановича, пров. и испр. Г. Ф. Ильинича]. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2002. – 496 с. – (Серия «Антология мудрости»).
7. Бостан Л. М. Історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник / Л. М. Бостан. С. К. Бостан – 2-е вид. перероб. й доп. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 730 с.
8. Мудрак І. Д. Історія держави і права зарубіжних країн: Курс лекцій / Державна податкова адміністрація України; АДПСУ. – Ірпінь, 2001. – 232 с.

ВЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Власюк І.В.

*студент IV курсу юридичного факультету
Національного університету державної податкової служби України*

З розвитком політичної кризи в Україні все більшої актуальності набуває питання ефективності правового регулювання в умовах обумовлених порушенням політичної стабільності. За умови політичної кризи можлива ситуація порушення стабільності в суспільстві, а саме вчинення грубих порушень правопорядку, що є показником зниження ефективності правового регулювання. Перед